

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

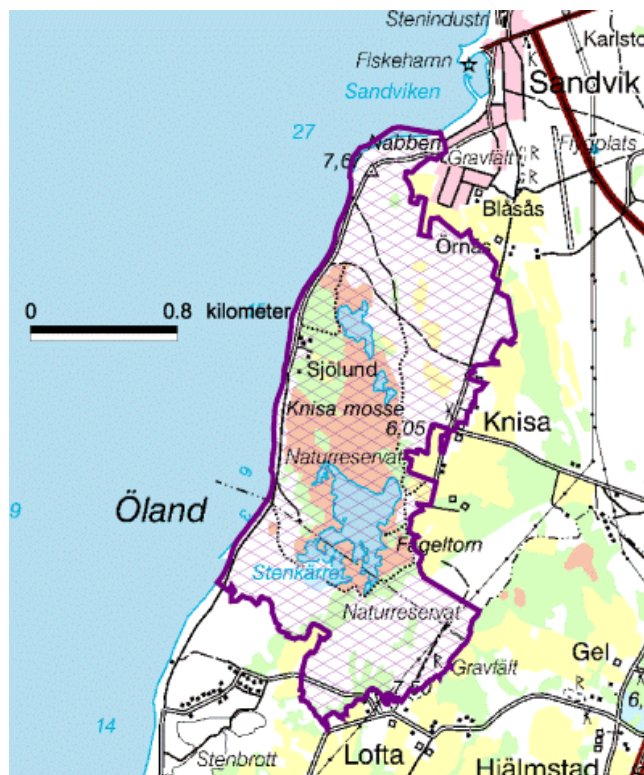
Områdesnamn: Knisa mosse

Områdesnummer: NRO08061

Namn: Markus Forslund (1998-10-30), uppdaterat (2002-11-29)

Kommun: Borgholms kommun

Kartblad: 05 NV

Area: ha, varav ha land och ha vatten

Naturgeografisk region: Region 14 b Ölands skogsrika område

Kust/havsregion: IV Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 119 (Öland)

Agrara kulturlandskapsregioner: Öland och sydöstsmåländska slättbygden

Landskapsformer: Slätt med relativ höjd under 20m

Riksvärde

Våtmarkskomplex	Topogent kärr Fuktäng	Flora och fauna Flora och fauna
-----------------	--------------------------	------------------------------------

Värdeomdöme: Mycket omväxlande våtmarkskomplex med bl.a. stora agfält, gungfly och starrkärr. Området är helt opåverkad av dikningar. Höga ornitologiska och botaniska värden. och ängshök. Stor variationsrikedom Omväxlande flora med en blandning av oligotrofa och eurotrofa arter.

- Huvudkriterier:** A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
- B -- Väsentligen opåverkat naturområde
- D -- Område med mycket rik flora/fauna
- E -- Område av mycket säregen och märklig beskaffenhet

Förutsättningar för bevarande: Värdet kan påverkas negativt av upphört bete, dikning, gödsling, skogsodling, dammanläggning. Knisa mosse: Fortsatt skydd som naturreservat.

Säkerställande: Knisa mosse är naturreservat och föreslaget att ingå som särskilda bevarandeområde i Natura 2000 och ingår som särskilt skyddsområde i Natura 2000. Landskapsbildsskydd gäller för övriga delar. Större delen av området är riksintresse för kulturmiljön och friluftslivet.

Områdets huvuddrag: Knisa mosse är en av Ölands få odikade våtmarker. Mossen ligger uppdämd i en fördjupning strax öster om landborgen. Den har varken tydligt in- eller utlopp och dräneras genom kalkberget ut på kalkklipporna vid landborgen i väster.

Knisa mosse består huvudsakligen av en blandning av vassar av ag och öppna vattenytor. Ibland finns en viss inblandning av bladvass i agen. Den största öppna vattenytan finns i södra delen av mossen. Även i norr finns några små vattenytor med en mycket rik flora av kransalger, bland annat taggsträfsse, törnsträfsse och rödsträfsse.

Längs kanterna av Knisa mosse finns smalare eller bredare zoner med fuktiga gräsmarker. Särskilt breda och artrika zoner återfinns längs kanterna av den öppna vattenytan i söder. Här finns honungsblomster, klubbstarr, kärrspira och rikligt med kärrknipprot. Dominerande växter är annars blåtåtel och älvväxing. Väster om mossen längs kustvägen finns stora bestånd med alvarstånds.

Knisa mosse är en av de få odikade våtmarkerna på norra Öland. Kärrrets öppna vattenytor har under senare årtionden minskat p.g.a. igenväxning. De igenvuxna ytorna är artfattiga och domineras av

bunkestarr och ag. I övergången mot öppet vatten kan man även se täta vassruggar. I våtmarkens centrala del finns ett botaniskt intressant gungfly. Olika arter av mossor dominerar vegetationen. Här växer vitmossor och brunmossor sida vid sida, en ovanlig kombination på Öland. Knoppvitmossa och piprensarmossa är de två allra vanligaste mossorna. Andra arter som växer här är fransvitmossa, brokvitmossa, kärrkammossa, myruddmossa och komossa. Våtmarken omges av öppna betesmarker. I norr breder stora arealer öppna torra gräsmarker ut sig. Betesmarkerna har en rik flora med växter som jordtistel, backnejlika, brudbröd och solvända. Mindre partier med fuktiga gräsmarker och små våtar förekommer också.

Fågellivet i Knisa mosse har varit berömt. Knisa mosse fridlystes 1931 i syfte att skydda fågellivet. Myrens fågelliv var då mycket rikt med bl.a. svarttärna, dvärgmåsa och rödspov. Under de senaste 50 åren har igenväxning skett av såväl de öppna vattenytorna som intilliggande betesmarker. Detta förhållande har också mycket väl kunnat konstateras i de undersökningar av fågelfaunan som gjorts. Exempel på arter som försvunnit eller minskat sedan 1930-talet är svarthakedopping, skäggdopping, kricka, gräsand, stjärtand, årtå, dvärgmåsa och svarttärna. I

vassarna häckar fortfarande ängshöken. Andra häckfåglar är vigg, brun kärrhök, vattenrall och sävsparv. I buskmarkerna hörs både höksångare och näktergal. Ett fågeltorn finns i sydöstra delen av området.

I äldre tider var myren och omgivande marker intensivt utnyttjade. Innan markerna skiftades vid utmarksdelningen på 1820-talet tilläts endast bete av marken runt myren. Efter att skiftet genomförts och delats på Knisa, Lilla Horn och Lofta byar kom även själva myren att utnyttjas.

Störst betydelse hade troligen det starrfoder som skördades. Detta var ett bra tillskott när skörden på ängarna blev dålig. I de agbevuxna delarna bedrevs ag- och vasstäkt som användes till taken på ladugårdar och uthus.

Landskapet runt Knisa mosse var förr präglad av ett intensivt bete. På 1920-talet fanns ingen trädvegetation och den enda högre vegetationen var några enstaka enbuskar.

I slutet av sjuttioåret gjordes en omfattande inventering av spindelfaunan. Den mest intressanta arten var trädskiktsbyggaren *Robertus insignis* som hade en stabil förekomst i kärret och som här har sin enda förekomst i landet. Under senare år har den minskat och betraktas nu som akut hotad. Det finns i övrigt mycket få fynd från övriga världen. Krusnätspindeln *Argenna patula* är en karaktärsart i bunkestarrkärret. Den betraktats som sällsynt men är troligen förbisedd.

Anmärkningar: Ingår i Myrskyddsplan för Sverige, naturvårdsplanen för Öland (N-74) och i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (85-39, 40, 42). Omfattas även av våtmarksinventeringen (VMI-ID 05H5C01) och ängs- och hagmarksinventeringen.

Referenser:

SKA KOMPLETTERAS

- Ekstam, U. 1981. *Naturreservatet Knisa mosse på Öland*. Calidris 10: 3–19.
- Ljungström, L, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Borgholms kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:25.
- Lundqvist, G. 1928. *Studier i Ölands myrmarker*. Avhandlingar och uppsatser. Sveriges Geologiska Undersökning C 353. Stockholm.
- Länsstyrelsen i Kalmar län, 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Borgholms kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:5.
- Naturvårdsverket. 1997. *Sveriges finaste odlingslandskap. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Etapp 1*. Rapport 4815.
- Hylander, K. 1993. Våtmarksinventering av Öland 1993. Länsstyrelsen i Kalmar län Informerar, 1994:3.
- Naturvårdsverket. 1994. *Myrskyddsplan för Sverige*.
-
- Breife, B. 1981. Fågelfaunan vid Knisa mosse förr och nu. Calidris, 10:23-54.
- Lundqvist, Å. 1969. Knisa mosse. En floristisk omvärdering. Öländska bygd.